

Dragomanov
Ukrainian
State
University

Universities-Communities:
strengthening cooperation

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

Jean Monnet Centre of Excellence
ESSIE
European Studies of
Social Innovations in Education

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE
AND ENVIRONMENTAL SCIENCES
OF UKRAINE

Українська асоціація дослідників європейських цінностей в освіті (AREVE)
Факультет педагогічних наук DISFOR – Університет Генуї (Італія)
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти "Кам'янець-Подільський державний інститут"
Факультет спеціальної та інклюзивної освіти (УДУ ім. М. Драгоманова) та
Кафедра менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності (УДУ ім. М. Драгоманова)

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

«СОЦІАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНІ ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ: СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ»

для студентів, здобувачів, молодих вчених, аспірантів, докторантів, дослідників, викладачів,
представників професійних спільнот та громадянського суспільства

м. Київ, 26 квітня 2023 року

Конференція проводилась в рамках імплементації проєкту напряму Жана Монне - Кафедра Жана Монне «Соціальні та культурні аспекти Європейських Студій» (SCAES)620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR та у синергії з проєктами напряму Еразмус+ KA2 «Університети-Громади: Посилення співпраці» 101083077 — UNICOM — ERASMUS-EDU-2022-CVHE та Центру досконалості Жана Монне «Європейські Студії соціальних інновацій в освіті» - Jean Monnet Centre of Excellence ESSIE - 101085552 - ERASMUS-JMO-2022-COE. Також в конференції та воркшопах відбувається підтримка сталості проєкту напряму Жана Монне Проєкт Жана Монне «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку» Erasmus+ Jean Monnet Project «European values of diversity and inclusion for sustainable development» (EVDISD) 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT. Конференція проводилася за підтримки Національного Еразмус+ Офісу в Україні

працює у Львові, Кременчуці та Миколаєві. Будь-яке місто може скористатися розробленою методологією та платформою для опитувань.

А для молоді це зручна можливість для залучення до діалогу із владою, надання зворотного зв'язку та участі в прийнятті рішень на рівні свого міста. Дані Індексу дають оцінку успішності молодіжної політики міста.

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ КЛІНІЧНИХ ПСИХОЛОГІВ: ВКЛЮЧЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАВИЧОК ХХІ СТОЛІТТЯ

Найдьонова Ганна Олександрівна,

доцент кафедри спеціальної психології та медицини
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

h.o.naydonova@npu.edu.ua

Лісова Зоя Ігорівна,

доцент кафедри спеціальної психології та медицини
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

lissovozoya@gmail.com

Проблема підтримки дітей з обмеженими функціональними потребами залишається актуальною у будь-який час, а під час війни значно загострюється та стикається з новими аспектами підтримки як фізичного, так і психологічного здоров'я. Тому реабілітаційні програми мають бути всебічними і орієнтованими саме на конкретну дитину з її проблемами та особливостями. Тому при підготовці фахівців даного профілю слід зміщувати акценти саме на сучасну ситуацію, усунення та попередження особистісних дефектів.

Крім того, дуже складно спрогнозувати скільки саме дітей та дорослих потребуватиме психологічної допомоги внаслідок психотравмувального впливу війни. Таким чином, підготовка фахівців з клінічної та спеціальної психології є нагальною потребою як сьогодні, так у повоєнний час.

Міністерством охорони здоров'я України з метою забезпечення ефективності надання мультидисциплінарної паліативної та реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я було введено посаду «клінічний психолог» з вищою немедичною освітою за спеціальністю «Психологія» галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» [1].

Проблема підготовки фахівців – психологів (спеціальних/клінічних) постійно потребує удосконалення. Необхідно враховувати те, що це фахівці, які працюють з дітьми, які мають захворювання, виражені вади, порушення розвитку, а також різні стани, які є наслідком впливу на дитячий організм навколишнього середовища, певних соціальних умов. Також слід враховувати і можливий негативний вплив сім'ї та оточення.

Сучасні умови життя, які можна спостерігати в Україні, не сприяють «щасливому дитинству», можуть провокувати розвиток агресії, несприйняття оточуючого середовища. У дитини спостерігаються розлади не тільки фізичного, а й психічного здоров'я, в тому числі так звані стани дезадаптації. Так, перебіг багатьох захворювань погіршився, соціально-політична ситуація в Україні впливає на розвиток депресивних станів, а процеси адаптації та компенсації уповільнились і, як наслідок, потреба у психологічній корекції зростає.

А яким саме повинен бути сучасний клінічний психолог? Що для його підготовки потрібно крім спеціальних фахових знань? Адже він працює не просто з дітьми, а з дітьми, які мають різні фізичні та психічні порушення, з їх найближчим оточенням (батьками, опікунами тощо), а тепер і в умовах воєнних дій.

Сучасний спеціальний/клінічний психолог повинен володіти усім арсеналом своєї професії, крім того, орієнтуватися і розумітися у медичних аспектах статусу дитини. Саме ця позиція повинна відображатись у освітніх планах дисциплін, які повинні забезпечувати різнобічну компетентність у ряді напрямків підготовки студентів-психологів.

Навчальні плани включають, як загальноосвітні дисципліни, що сприяє розвитку світогляду, спеціальні психологічні та певний спектр медичних предметів. Медична підготовка необхідна для оцінки стану дитини, розуміння клінічного діагнозу,

можливості виділення тих симптомів, на які можна вплинути. У попередніх наших дослідженнях ми визначали, які саме предмети необхідні для повноцінної підготовки [2-4].

Підготовка психолога в умовах класичного закладу вищої освіти істотно відрізняється від такої у медичних, оскільки фахівець, випускник педагогічного вишу виконує інші функції, ніж медичний психолог.

Розглянемо проблему підготовки спеціального/клінічного психолога очима фахівця різного профіля: медика та психолога.

Якщо розглядати проблему з позиції людини з медичною освітою, то у підготовці студентів слід звертати увагу на ґрунтовну медичну підготовку, хоч і у меншому обсязі. Адже не слід плутати клінічного або спеціального психолога з психіатром або лікарем-психологом.

Як базова освіта, необхідні курси з анатомії та фізіології людини, особливо ті розділи, що стосуються будови, функції та патофізіології нервової системи, в тому числі питання організації вищої нервової діяльності, а також генетики. Враховуючи той факт, що психологічні проблеми часто виникають у дітей з порушеннями розвитку, переважно нервової системи, то вивчення таких предметів як неврологія та психопатологія дають можливість об'єктивно оцінити у майбутньому стан дитини та ефективно підібрати корекційну програму. Такий предмет, як основи медичних знань не тільки дають базову інформацію про ряд поширених патологічних станів, а й навчає елементам надання першої домедичної допомоги при невідкладних станах, в тому числі у воєнний час.

Саме ті компетенції, набуті студентами у ході фахової підготовки, формують світогляд та вчать основам клінічного мислення, розумінню етіологічних та патогенетичних чинників та надають можливість соціалізації дитини. Фахівці даного профілю не надають суто медичну допомогу, але завдяки палітрі психологічної допомоги при розумінні суті патологічних процесів у організмі, можуть ефективно вплинути на стан дитини.

Розглянемо тепер, чому трансверсальні навички або навички XXI століття мають бути включені до системи підготовки клінічних (спеціальних) психологів.

Трансверсальні компетенції – «це знання і навички, які можуть бути застосовані в множинних нових ситуаціях та різних сферах ... включають в себе як знання контенту в певній галузі, так і процедурне знання того, як, чому і коли застосувати це знання для відповіді на питання і для вирішення проблем» [5, с. 101]. В цілому, можна виділити чотири групи таких навичок: 1) соціальні / співпраця; 2) грамотність / розум і застосування знань; 3) навчання компетенціям / безперервне навчання протягом усього життя; 4) комунікаційні [5].

Стосовно підготовки психологів, О.М. Василенко, І.М. Корчак [6] виокремили п'ять груп таких навичок: 1) навички комунікації як важливої професійної та особистісної якості майбутнього психолога (здатність до роботи у команді, проведення переговорів, здатність до ефективної комунікації з колегами, клієнтами, керівниками, міжособистісного спілкування, вміння переконувати, розв'язувати конфліктні ситуації, приймати самостійні рішення). Використання комунікативних навичок важливе в роботі з клієнтами, в якій велике значення має включене активне слухання, вміння правильно ставити питання, лаконічно висловлюватись тощо; 2) навички особистої ефективності (компетентності з управління часом або «тайм менеджмент», відповідальність, стресостійкість, вміння досягати поставлених цілей, креативність та аналітичність мислення), адже успішної професійної діяльності психолог має бути активним, інноваційним, постійно працювати над власним саморозвитком та самовдосконалюватися; 3) управлінські навички (компетентність щодо роботи у мультидисциплінарній команді – вміння згуртувати команду, налагодити ефективну комунікацію між їх учасниками, проявити лідерські якості); 4) стратегічні навички (компетентності щодо прийняття стратегічних рішень), що є важливим при використанні новітніх технологій; вміння працювати в умовах конкуренції та соціальних ризиків, планувати свою діяльність тощо; 5) критичне мислення (вміння аналізувати, систематизувати, оцінювати дані тощо).

Саме тому слід звертати особливу увагу на розвиток навичок XXI століття. Вони потребують застосування різноманітних технологій глибинного (deep learning) та інтерактивного навчання. Тому необхідно впроваджувати нові освітні програми з підготовки фахівців клінічних та спеціальних психологів, які б охоплювали не лише

традиційні професійні знання та навички, а й трансверсальні компетенції. Адже це ті навички, які дозволяють психологу успішно виконувати свою професійну діяльність, максимально реалізувати свій професійний та творчий потенціал.

Список використаних джерел

1. Наказ МОЗ України від 30.09.2022 № 1782 "Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 28 жовтня 2002 року № 385.

2. Руденко Л.М., Лісова З.І., Чорненька В.Д. Формування системи медичних знань при підготовці психологів (спеціальних, клінічних) для роботи у закладах інклюзивної освіти. Практична психологія в інклюзивному середовищі: Мат. І Всеукр. конф. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 351-255.

3. Лісова З.І., Найдьонова Г.О., Чорненька В.Д. Спеціально-психологічні аспекти психології здоров'я. Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 27-28 вересня 2019 р.). Чернігів, 2019. С. 129-133.

4. Руденко Л.М., Лісова З.І., Найдьонова Г.О. Психологія здоров'я: навч.-методичний посіб. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. 67 с.

5. Горбунова Л. Ключові компетенції у транснаціональному освітньому просторі: визначення та імплементація. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2016. No 2 (19). С. 97-117.

6. Василенко О.М., Корчак І.М. формування у студентів-психологів «Soft skills» як чинник їх успішної майбутньої професійної діяльності. Науковий журнал «Психологічні травелоги», 2021, No 2. С. 17-24.